

การวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก

A Grounded Theory Study

(การจัดทำเค้าโครงวิทยานิพนธ์)

โดย

ผศ.ดร.กัญญา โพธิ์วัฒน

ผศ.ดร.สวัสดี โพธิ์วัฒน

“Grounded Theory”

means theory that was derived from data, systematically gathered and analyzed through the research process.

(Strauss and Corbin)

“ทฤษฎีฐานราก”

**คือ ทฤษฎีที่มีลักษณะเฉพาะที่ถูกสร้างขึ้นมาจากข้อมูล
มีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ
ด้วยกระบวนการวิธีวิจัย**

Characteristics of a Grounded Theorist

- 1. The ability to step back and critically analyze situations**
- 2. The ability to recognize the tendency toward bias**
- 3. The ability to think abstractly**
- 4. The ability to be flexible and open to helpful criticism**
- 5. Sensitivity to the words and actions of respondents**
- 6. A sense of absorption and devotion to the work process**

Grounded Theory Research Methodology

**The Grounded Theory Methodology originally
was developed by two sociologists,
Barney Glaser and Anslem Strauss.**

**from the
Columbia University**

**from the
University of Chicago**

การศึกษาโดยใช้ทฤษฎีฐานราก

ทฤษฎีฐานราก (Grounded theory) เป็นวิธีวิทยาที่ Strauss & Glasser ยืนยันว่า เมื่อศึกษาวิจัยตามกระบวนการขั้นตอนอย่างดีแล้ว จะได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีซึ่งสามารถพัฒนาไปสู่ทฤษฎีต่อไปได้

วิธีวิทยาของการสร้างทฤษฎีฐานรากเน้นที่การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม โดยยึดหลักของการทำความเข้าใจสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นค่านิยม ความคิด ความเชื่อ ทักษะ รวมทั้งคำอธิบายพฤติกรรมต่างๆ จากโลกหรือมุมมองของคนในสังคมนั้นเอง จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาสร้างมโนทัศน์ หาความเชื่อมโยงระหว่างมโนทัศน์ต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีของปรากฏการณ์

ทฤษฎีฐานรากได้จากการศึกษาปรากฏการณ์จริงมากที่สุด ถูกค้นพบ พัฒนา และได้รับการตรวจสอบ (verify) โดยการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์นั้นๆ อย่างเป็นระบบด้วยวิธีการวิจัยทาง สังคมศาสตร์ สามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมได้อย่างตรงประเด็น และสอดคล้องกับสถานการณ์จริง สามารถใช้คาดการณ์การเกิดขึ้นและการ ดำรงอยู่ของปรากฏการณ์ในเรื่องเดียวกันได้

ผู้วิจัยจะต้องมีความไว (theoretical sensitivity) ต่อการที่จะคิดและ ศึกษาข้อมูลในลักษณะที่จะนำไปสู่การสร้างมโนทัศน์และทฤษฎีในทุกขั้นตอน ของการวิจัย ตั้งแต่การเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี (theoretical sampling) การ สร้างมโนทัศน์เชิงทฤษฎี (theoretical coding) รวมทั้งการหาข้อสรุปเชิง ทฤษฎี (theoretical greenerating)

ความเชื่อพื้นฐานของการวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก

การจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ จำเป็นจะต้องเข้าใจให้ถึงกระบวนการที่บุคคลได้สร้างความหมายให้กับสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว ไม่ว่าจะเป็น บุคคล วัตถุ เหตุการณ์ ฯลฯ เพราะความคิดและการกระทำของบุคคลมีพื้นฐานสำคัญอยู่ที่ความหมายที่ตนเองมีต่อสิ่งต่างๆ วิธีวิทยาจึงเน้นที่การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมโดยยึดหลักของการทำความเข้าใจในสิ่งต่างๆ

วิธีการอุปมาน (Inductive approach)

วิธีการแสวงหาความรู้แบบอุปมาน มีลักษณะเป็นการมองจากส่วนที่กว้าง คือข้อเท็จจริงทางสังคม เพื่อหาข้อสรุปที่เจาะจงในเรื่องนั้นๆ

ผู้แสวงหาความรู้จะเริ่มต้นจากข้อเท็จจริง (ข้อมูล) ตามที่มีอยู่เป็นอยู่ก่อน ต่อเมื่อรวบรวมข้อเท็จจริงจนเพียงพอและวิเคราะห์เหตุผลแล้ว จึงประมวลเป็นข้อสรุป ข้อสมมติฐาน หรือทฤษฎี ที่สามารถใช้ได้ครอบคลุมทั่วไป (generalized conclusion)

ขั้นตอนการวิจัย

1. กำหนดวิจัยที่ชัดเจน
2. ออกแบบการวิจัย
3. เตรียมเครื่องมือวิจัย
4. เตรียมตัวทำงานภาคสนาม
5. เก็บรวบรวมข้อมูล
6. ตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล
7. เขียนรายงาน

* ปัญหาวิจัย: Source of Research Problem

1) The suggested or assigned research problems.

- * To ask for suggestions from a professor doing research in an area of interest
- * To follow up on a professional or collegial remark
- * Whether or not funds are variable for research on certain topics

2) The technical and nontechnical literature

3) Personal and professional experience

4) The researcher itself

1. คำถามวิจัย: Research Question

1) To fit the method

2) Dictate the method

3) Helps to narrow the problem down to a workable size

4) Provide the reflexivity and freedom to explore a phenomenon in depth

2. การออกแบบการวิจัย

การเลือกพื้นที่ที่ศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลหลัก แหล่งข้อมูลอื่นๆ

เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

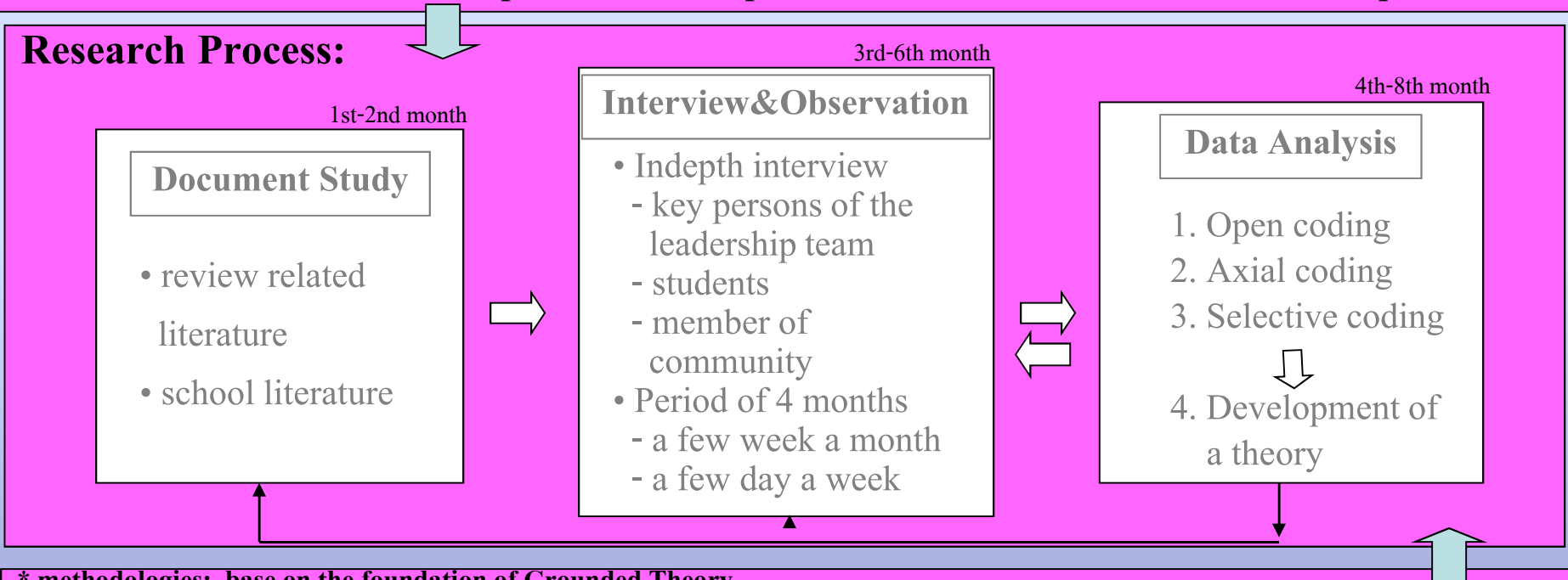
ระยะเวลาในการศึกษา

Research Question and Sub Questions:

What are the role, task, and works of a leadership team in transforming a primary school ?

- 1. How do the leadership teams define their work ?**
- 2. How does the leadership team function in the school ?**
- 3. How do the transformational practices develop, and what factors influence their development ?**

Research Process:

* methodologies: base on the foundation of Grounded Theory

* data collecting: interview key persons, observations, and documents study

* data analysis: *open coding, axial coding, selective coding, and development of a theory*, using Atlas Ti .

* validity and reliability: triangulation, data saturation, and extensive member checking.

* criteria for judging the applicability of theory : fit, understanding, generality, and control.

หัวข้อโครงการวิจัย

- ชื่อโครงการวิจัย
- ชื่อผู้วิจัย
- ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา/ภูมิหลัง
- คำถามวิจัย → วัตถุประสงค์การวิจัย
- ขอบเขตของการวิจัย
 - 1) พื้นที่/ลักษณะปรากฏการณ์
 - 2) เนื้อหา/เหตุการณ์
 - 3) ระยะเวลา
- ประโยชน์ของการวิจัย/ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
- เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง/แนวคิดในการศึกษา
 - 1) ...วาทกรรม(discourse)...
 - 2) กรอบความคิดพื้นฐานในการวิจัย

→ บทที่ 1

→ บทที่ 2

หัวข้อโครงการวิจัย (ต่อ)

→ วิธีดำเนินการ

- 1) พื้นที่ในการศึกษา
- 2) การเข้าสู่พื้นที่ที่ศึกษา
- 3) ผู้ให้ข้อมูลหลัก
- 4) การเก็บรวบรวมข้อมูล/การศึกษาข้อมูล
- 5) การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล
- 6) ระยะเวลาการวิจัย
- 7) การนำเสนอผลการวิจัย

บทที่3

→ แผน/กิจกรรมดำเนินการ

→ งบประมาณ

3. การเตรียมเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือวิจัย :

ผู้วิจัย

แบบสัมภาษณ์

แบบบันทึกการสังเกต

แบบวิเคราะห์เอกสาร

การเตรียมเครื่องมือวิจัย :

ศึกษาทำความเข้าใจความรู้ที่เกี่ยวข้อง

สร้างและตรวจสอบคุณภาพ

สร้างและทดลองใช้

สร้างและทดลองใช้

ฯลฯ

4. การเตรียมตัวทำงานภาคสนาม

1. การเลือกสนาม

- การเลือกที่พัก/การเดินทาง
- การใช้เวลาในสนาม
- การเตรียมตัวเข้าสนาม
- การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก

2. การแนะนำตัว

- กำหนดสถานภาพและบทบาท
ของนักวิจัย
- Covert role (ไม่บอกว่าเป็นใคร)
 - Overt role (บอกว่าเป็นใคร)

3. การสร้างความสัมพันธ์

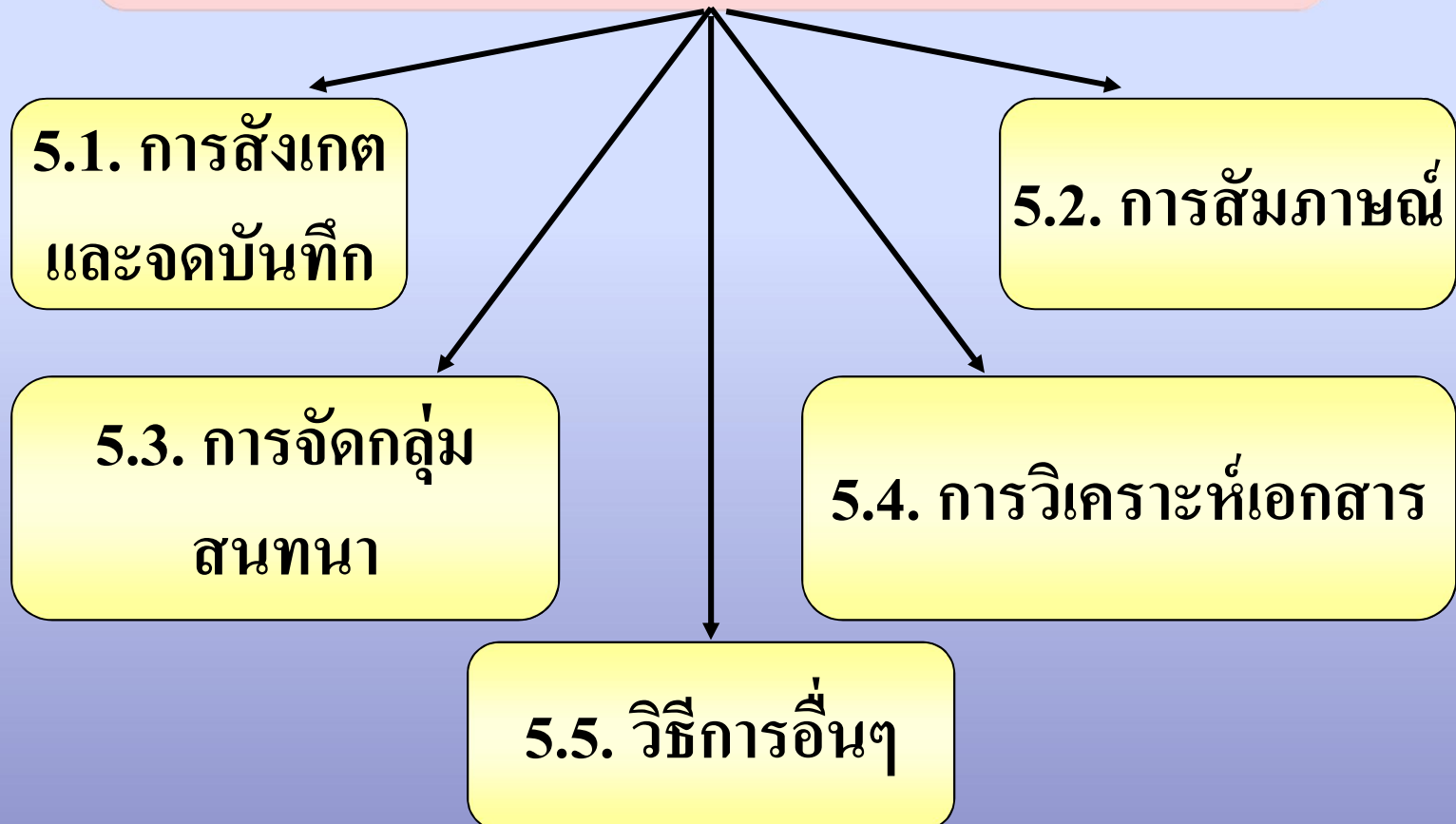
(Rapport)

- Snow ball sampling technique

4. การเริ่มทำงาน

- การทำแผนที่(กายภาพ, ประชากร, สังคม, เวลา)
- การเลือกตัวอย่าง(เวลา, สถานที่, คน, เหตุการณ์)

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

6. การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 การตรวจสอบข้อมูล

นักวิจัยจะทำอะไรกับข้อมูลที่ได้มา ในขั้นแรกจะต้องตรวจสอบก่อนว่าข้อมูลที่ได้มาเพียงพอหรือยัง ข้อมูลนั้นตอบปัญหาของการวิจัยหรือไม่ ถ้าได้ข้อมูลไม่ตรงกัน-จะต้องตรวจสอบว่าข้อมูลที่แท้จริงเป็นอย่างไร การตรวจสอบข้อมูลที่ใช้กันมากในการวิจัยเชิงคุณภาพคือการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า(Triangulation) ซึ่งมีวิธีการแบ่งออกเป็น

- การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล(Data triangulation)
- การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย(Investigator triangulation)
- การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี(Theory triangulation)
- การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล
(Methodological triangulation)

6. การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นขั้นตอนที่สำคัญและยากในกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นวิธีการสร้างข้อสรุปจากการศึกษารูปแบบหรือข้อมูลจำนวนหนึ่ง มักไม่ใช้สถิติช่วยในการวิเคราะห์ หรือถ้าใช้สถิติก็ไม่ได้ถือว่าวิธีการทางสถิติเป็นวิธีวิเคราะห์หลัก แต่จะถือเป็นข้อมูลเสริม ด้วยเหตุนี้ ผู้วิเคราะห์ข้อมูลจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการวิจัย ผู้วิเคราะห์ข้อมูลควรมีความรอบรู้ในเรื่องแนวคิดทฤษฎีอย่างกว้างขวาง มีความเป็นสหวิทยาการอยู่ในตัวเอง สามารถสร้างข้อสรุปเป็นกรอบแนวคิด และเปลี่ยนแปลงแนวทางที่จะตีความหมายข้อมูลได้หลายๆแบบ

6. การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูล (ต่อ)

เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นสองส่วน

ส่วนแรก คือ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ซึ่งส่วนใหญ่แล้วข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์จะเป็นข้อความบรรยาย(Descriptive)ที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ แล้วจดบันทึกไว้

ส่วนที่สอง คือ การวิเคราะห์เนื้อหา(Content analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายเช่นกัน แต่กระทำโดยการพยายามจะทำข้อมูลนั้นให้เป็นจำนวนที่นับได้ และมักกระทำกับข้อมูลเอกสารในการวิจัยเอกสาร

7. การเขียนรายงาน

การเขียนรายงาน คือ การเสนอผลงานที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้า และวิจัยว่า ได้ค้นพบความจริงหรือได้ความรู้ใหม่ๆประการใดบ้าง

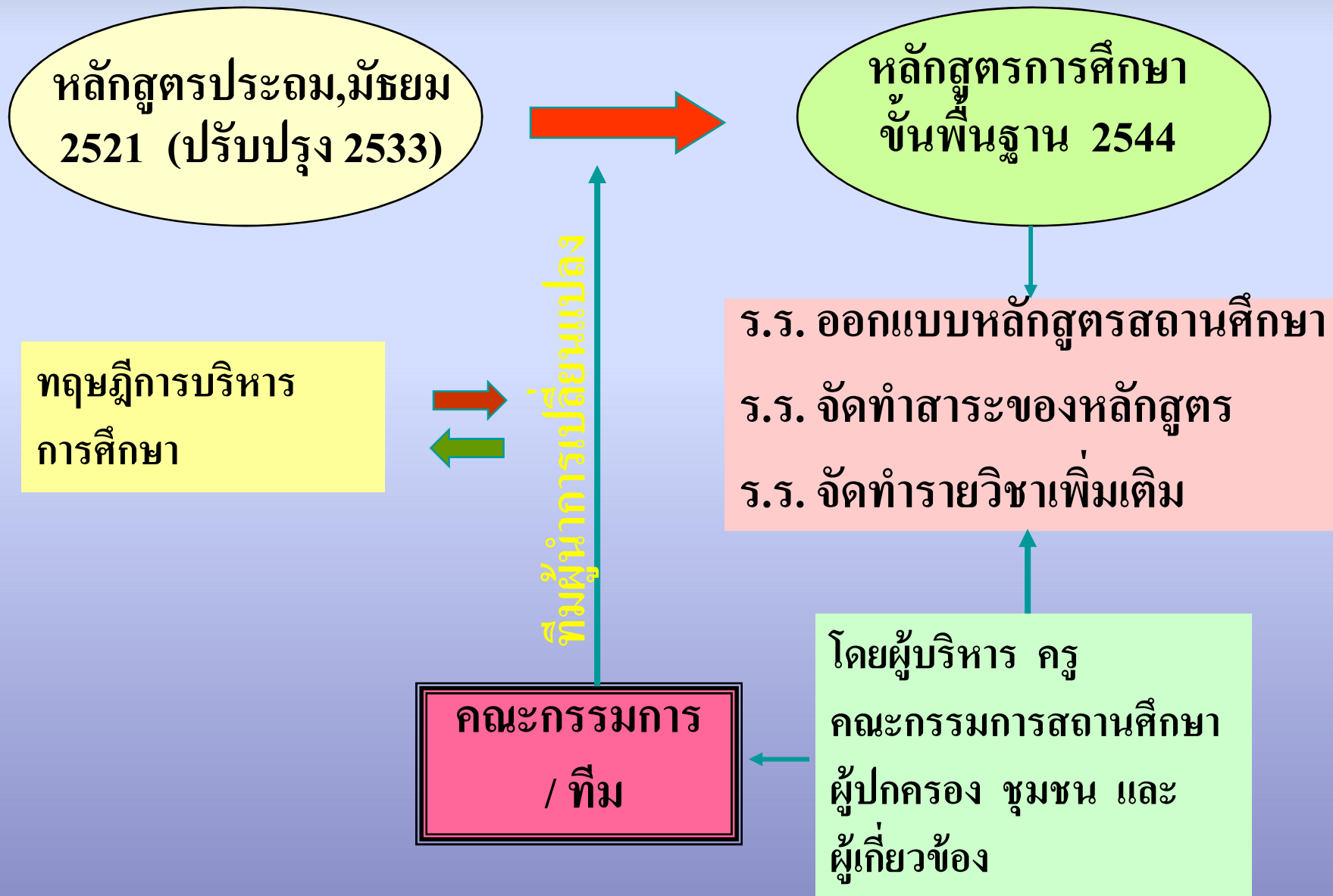
ตัวอย่างเค้าโครงงานวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก

ทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนประถมศึกษา :
การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก

**A Transformational Leadership Team in a Primary School :
A Grounded Theory Study**

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คำถามการวิจัย

1. “ทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลง” จากมุมมองของคนในปรากฏการณ์มีลักษณะอย่างไร
2. เงื่อนไขและกระบวนการเกิดกลายเป็นทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลงคืออะไร
3. มีการสืบทอด ความเป็นทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้ยังคงดำรงอยู่อย่างไร
4. ผลที่ติดตามมาจากทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลงคืออะไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเสนอข้อสรุปเชิงทฤษฎีจากการศึกษาปรากฏการณ์ของทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนประถมศึกษา โดยทำความเข้าใจถึง ลักษณะของทีม เงื่อนไขและกระบวนการเกิดขึ้นของทีม การดำรงอยู่ของทีม ตลอดจนผลที่ติดตามมาจากทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ขอบเขตของการวิจัย

เนื้อหา

มุ่งศึกษาทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนประถมศึกษา

พื้นที่

โรงเรียนที่นำร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544

ระยะเวลา

ภาคเรียนที่ 2 ของปีการศึกษา 2545
ช่วงเดือนพฤศจิกายน 2545 ถึงเดือนมีนาคม 2546
และเก็บเพิ่มเติมในเดือนเมษายนและพฤษภาคม 2546

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 พัฒนาการของทฤษฎีทางการบริหารและงานวิจัยที่มื่อนำการเปลี่ยนแปลง

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะที่มื่อนำการเปลี่ยนแปลง

ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับเงื่อนไขและกระบวนการเกิดขึ้นของที่มื่อนำการเปลี่ยนแปลง

ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของที่มื่อนำการเปลี่ยนแปลง และผลที่ติดตามมา

ตอนที่ 5 กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- ♦ ทฤษฎีทางการบริหารที่เกี่ยวข้อง
- ♦ ทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ
- ♦ ทีมและแนวคิดการบริหารเป็นทีม
- ♦ วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ
- ✿ กรอบแนวคิดทฤษฎีในการวิจัย

กรอบความคิดการวิจัย

ทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลง (A Transformational Leadership Team)

วรรณกรรม
และงานวิจัย

ลักษณะ
ของทีม

เงื่อนไข
การเกิดทีม

กระบวนการ
การเกิดทีม

การดำรงอยู่
ของทีม

ผลที่เกิด
ตามมา

ผล
การ
วิจัย

สรุป
ข้อเสนอ
เชิง
ทฤษฎี

- ☐ ทฤษฎีพฤติกรรมองค์การ
- ☐ กลุ่ม / ทีม
- ☐ ทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลง
- ☐ การบริหารแบบฐานโรงเรียน

- ☐ ปัจจัยภายนอก (นโยบาย)
- ☐ ปัจจัยภายใน (การบริหาร, การจูงใจ)
- ☐ สภาพแวดล้อม

- ☐ โครงสร้าง (ทางการ, ไม่เป็นทางการ)
- ☐ ทฤษฎีผู้นำ
- ☐ แบบการบริหาร

- ☐ ทฤษฎีบทบาทผู้นำ / ผู้ตาม
- ☐ พฤติกรรมการทำงาน
- ☐ ทีมบริหารตนเอง

- ☐ พฤติกรรมนักเรียน
- ☐ การเรียนรู้ของผู้เกี่ยวข้อง
- ☐ ความพึงพอใจ
- ☐ การขยายผล

ทฤษฎีที่
เกี่ยวข้อง

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก
(Grounded Theory Method)

พื้นที่ในการศึกษา (Field)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

การเก็บข้อมูล (Data Collecting)

การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล
(The Findings Collecting and Data Analysis)

วิธีดำเนินการวิจัย

พื้นที่ในการศึกษา

การเลือกพื้นที่ศึกษา อาศัยการเลือกเชิงทฤษฎี (theoretical sampling) ซึ่งมีหลักการสำคัญคือ เป็นพื้นที่ที่สอดคล้องและตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ปัญหาวิจัย และกรอบแนวคิดในการวิจัย

โรงเรียนบ้านนางามเป็นโรงเรียน
ประถมศึกษาขนาดกลางแห่งหนึ่ง อยู่ใน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เป็น
โรงเรียนนำร่องการใช้หลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน มีการทำงานเป็นทีมในการ
สร้างหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่

ผู้บริหาร ครู กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน นักเรียน
บุคคลในชุมชน ผู้บริหารและครูในกลุ่มโรงเรียน ศึกษาพิเศษ และผู้มา
ศึกษาดูงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การเก็บข้อมูล

ใช้วิธีการในการศึกษารวบรวมข้อมูล 4 วิธีการหลัก คือ

- ❖ การสัมภาษณ์ระดับลึก (in-depth interview)
- ❖ การจัดกลุ่มสนทนา (focus group discussion)
- ❖ การสังเกตและจดบันทึก (observation and field-note)
- ❖ การวิเคราะห์เอกสาร (content analysis)

เครื่องมือสำคัญในการวิจัย ได้แก่ ตัวผู้วิจัย แนวคำถาม

วิธีดำเนินการวิจัย

การประมวลผลและ การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการสัมภาษณ์ระดับลึก
ผู้ให้ข้อมูลหลักคนแรก

ถอดเทปบันทึกเสียง

พิมพ์ข้อมูลลงเครื่องคอมฯ

จัดกลุ่มข้อมูล

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักคน
ต่อไป/จัดกลุ่มสนทนา/ฯลฯ

ประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์
โปรแกรม ATLAS/ti

เปิดรหัส

หาแก่นของรหัส

เลือกรหัส

พัฒนาทฤษฎี

การวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก

A Grounded Theory Study

THE END

(การจัดทำเค้าโครงวิทยานิพนธ์)

โดย

ผศ.ดร.กัญญา โพธิ์วัฒน